

II

(Äidinkielen opettajain kokouksessa Helsingissä 6. 1. 1948 esitetty alustus.)

Kokouksen arv. puheenjohtaja lausui meille sen toimikunnan jäsenille, jonka tehtäväksi annettiin vastauskirjeen laatiminen Kalevalaiset Naiset ry:n kirjelmään, että asiain käsittelyä jatkettaessa esittäisimme kokoontuneille äidinkielenopettajille keinoja Kalevalan opetuksen tehostamiseksi. Tämän johdosta kertosimme mielissämme eilisen keskustelun pääkysymyksiä ja totesimme, että lehtori VAULAN alustuskirje sisälsi jo semmoisenaan varsin hyvän lähtökohdan eepoksemme henkisten arvojen siirtämiseksi nouseville polville. Hänen alustuksensa mukaan huomio on kiinnitettävä pääasiallisesti henkilöiden psykologiseen tarkasteluun, eepoksen yleisiin kulttuuriarvoihin ja tyylin kauneuteen ja ilmeikkyyteen. Kun Kalevalaa jo vakiintuneen opetusmetodin mukaan pyritään kouluissamme opettamaan lähinnä kaunokirjallisenä teoksena, lienee tästä syystä pidettävä selviönä, että henkilöiden ja heidän toimintojensa psykologinen tarkastelu samoin kuin tyylin selvittely on yleensä oikeaan osuvaa ja asiantuntevaa. Sensijaan haluaisimme erityisesti tähdentää eepoksen yleisten kulttuuriarvojen esilleottamisen tärkeyttä Kalevalan opetuksessa. Nämä seikat ovat tulleet yhä merkittävämmiksi, sitä mukaa kuin se elämänmuoto, jota eepoksemme kuvastaa, on meistä teknillisen kulttuurin ihmisistä loitontunut.

Tiedämme kokemuksesta, minkä verran nykyiset kaupunkilaislapset tuntevat Kalevalan ymmärtämisen kannalta esim. niin keskeisiä kansatieteellisiä seikkoja kuin alkeelliseen matkantekoon liittyviä kysymyksiä,

hevosta ja sen valjaita, ruuhia, haapioita, veneitä, purjeita jne. Suuri ei ole tieto läävän läänimisestä, lapattaisen laulannasta, käsikivien käytöstä eikä edes muinaisesta lastenhoidosta kultaisine kätkyineen, hopeisine hihnoineen. Tämän kaltaisten seikkojen pelkkä ymmärretyksi saattaminen on vaativa tehtävä, puhumattakaan siitä, että koetamme saada oppilaat innostuneina retkeilylle siihen vuosisatojen tai kenties vuosituhannen takaiseen kulttuuripiiriin, missä kalevalainen runous versoi ja mistä realiteetit sen kuvauksille voidaan löytää. Vielä vaikeampaa kuin esi-neellisen kulttuurin ilmentäminen on oppilaiden perehdyttäminen tapojen historiaan ja erityisesti inhimillisten käsitystapojen kehitykseen, mihin Kalevalan opetus antaa kiitollisia aiheita. Kaikkein vaikeinta on kuitenkin mytologisten piirteiden selvittäminen: Kuippana, metsän kuningas, metsän hippa halliparta — mitä kaikkea tuollaisiin sanoihin kätkeytyy — vain pienen esimerkin ottaaksemme, ja mikä on lopulta missäkin Kalevalan kohdassa Ukko, ylinen Luoja, hattaroiden hallitsija jne.

Kalevala sisältää loputtoman määrän suuria kulttuuriarvoja, joiden välittäminen nousevalle polvelle on meidän opettajien velvollisuus, eikä Kalevala itse kuitenkaan ole eikä saata olla mikään kansatieteen tai mytologian oppikirja. Tämä tieto on saatava muualta ja oppilaat vain opetettava huomaamaan, millaisia valtavia näköaloja vanha runous vyöryttää meidän eteemme. Juuri näiden näköalojen avaaminen on kasvatuksellisilta arvoiltaan ensisijaisen tärkeitä. Se jos mikään lähentää meidän nuorisoamme Suomen kansaan, vie nousevan polvemme ikäänkuin tämän kansan alkujuurille; se opettaa tuntemaan tässä maassa vuosisadasta vuosisataan suoritettun työn jatkuvuuden, kasvattaa pieteettiä esi-isiemme elämää kohtaan ja luo niin ollen pohjaa terveille, kiihottomalle ajattelulle ja elämänkehitykselle.

Nyt kuitenkin sanottaneen: eilissä keskustelussa oltiin yksimielisiä siitä, että Kalevalaa on opetettava ennen kaikkea kaunokirjallisena teoksena; aika, jolloin Kalevalan opetuksessa kansatieteellisillä seikoilla oli pääpaino, on jo auttamattomasti jäänyt taakse. Epäilemättä näin on olevakin. Tavanomaisessa etenevässä tekstin käsittelyssä kalevalaisen runon tarkastelu on yleensä suoritettava keskittyneesti esteettiseltä kannalta, jopa niin, että lehtori Vaulan alustuksessa samoin kuin hänen eräissä muissa esityksissään mainittuja syventämiserinnastuksia kalevalaisesta elämänpiiristä varsin kaukasiinkin, mm. kirjallisuudessa esiintyviin ilmiöihin on vain harkiten käytettävä hyväksi. Tämän esittäjä ei omasta puolestaan pidä tarpeellisena huomion kiinnittämistä esim. ns. koululla-hautaamiseen, kun käsitellään Kullervon ohjeita äitinsä maahan saattamisesta: itkuvirsin vietäköhön, laulaen lasettakohon¹, etenkin kun säkeet sisältävät selvästi kr.-katolisen karjalaisen piirteen — mainittu runonkohtakin on nimittäin erään repolalaisen laulajan ilmeisesti omasta päästään vanhaan kansanrunoomme lisäämä. Tämälaatuiset, joskus liian pitkiksi venyvät, kalevalaisen elämänpiirin ulkopuolelle menevät selvittelyt voivat helposti vaarantaa runon tajuamisen esteettisenä koko-

¹ Esimerkki leht. Vaulan teoksesta »Miten opettaisin kirjallisuutta», ss. 154—5.

naisuutena. Kuitenkin jos jokin runo tai runonkohta joltakin muulta kuin esteettiseltä kannalta tarkastettuna on opetukselle antoisampi, on käsittely suoritettava sen mukaisesti.¹

Mytologisten ja kansatieteellisten seikkojen käsittelylle voidaan myös varata kokonaan erillisiä tunteja, ja lehtori Vaulan ansiokkaassa esityksessä oli osoitettu tehokas keino näiden seikkojen yksityiskohtaiseen tarkasteluun. Tätä keinoa lienee kouluissamme paljon käytetty, mutta hyvän asian kertaamiseen on aina syytä: oppilaiden suulliset esitykset V:llä ja osaksi VI:lläkin luokalla on — tietysti sen ohessa, että muunkinlaisia suullisen esitystaidon harjoituksia pidetään — saatava palvelemaan juuri Kalevalan opetusta. Tämä kuitenkin edellyttää, että koulun kirjasto on pidettävä ajan tasalla, ja että opettajan on näiden pienoisesitelmien pito etukäteen huolellisesti suunniteltava, niin että jokainen osasuoritus pääsee ehyesti palvelemaan kokonaisuutta. Keskikoulun ylimmänkin luokan oppilaiden kehitystasoa ajatellen vain aihepiiriltään rajoitetut, täsmällisesti määrätyt tehtävät saattavat tyydyttävästi onnistua. Eri oppilaiden erilainen kehitystaso on niinkään otettava huomioon. Esimerkkeinä mainittakoon tässä muutamia aiheita: ajankulun seuraaminen Kalevalassa, kalevalainen ateria, muinaisia kalastustapoja Kalevalan mukaan, hiihtoneuvot ja hiihtäminen, muinaissuomalainen soti-sopa, metsänhaltijat Kalevalan mukaan, muinaissuomalaisten eläinten tuntemus, kalevalaiset luonnonvertaukset jne.

Paljon puhutaan ns. kalevalaisesta hengestä, jonka vaalimiseen koulun työ antaa monenlaisia mahdollisuuksia. Äidinkielenopettajan yhteistyö eräiden muiden opettajien kanssa saattaa muodostua erittäin tuloksettiseksi. Suomen historian alkukappaleissa käsitellään asioita, jotka ovat yhteisiä äidinkielen opetuksen sisältämän tietoaikeneksen kanssa. Äidinkielen ja historian opettajain olisi syytä keskustella opetuksen tarkoituksenmukaisuudesta näiden kysymysten selvittelyssä. Erityisesti Kalevala liittyy kuitenkin taidekasvatukseen. Suomalainen kuvaamataide kumpuaa voimakkaana kalevalaisista lähteistä, ja kun taidehistoria piirustuksen opetuksessa on viime aikoina saanut yhä enemmän sijaa, on äidinkielenopettajan syytä olla yhteistoiminnassa piirustuksenopettajan kanssa. Yhteistyö on molemmin puolin herätteitä antavaa. Jo esim. Gallen-Kallelan suuren taiteen ymmärtäminen vaatii kalevalaisen tunnelmahan tajuamista. Laulunopettaja voi myös tuoda osuutensa yhteiseen kekkoon. Vaikka kalevalais-kansalliselta pohjalta voimansa ammentava Sibeliuksen musiikki suurelta osalta jäisikin oppilaiden enemmistölle vain pinnallisesti tajutuksi, on olemassa runsaasti pieniä Kalevala-aiheisia sävellyksiä, jotka koulun lauluohjelmistossa puolustavat paikkaansa. Edelleen on muistettava, että yhtä merkityksellinen kuin Kalevala on ollut Gallen-Kallelalle ja Sibeliukselle, se on ollut myös väkevimmälle lyyrilliselle kyvyillemme Eino Leinolle. Kaikissa tämänlaatuisissa yhteyksissä Kalevalan kansallisen arvon tähdentämistä voidaan pitää oikeaan osuvana. Koulun juhlissa kalevalaiset kuvaelmat ja pienoisenäytelmät ovat

¹ Tähän samoin kuin muuhunkin Kalevalan opetukseen kirjoittaja palaa Virittäjässä myöhemmin julkaistavassa laajahkossa artikkelissa.

usein arvokkainta ohjelmistoa, ja niinkuin kokouksen puheenjohtaja ja yliopettaja Saarimaa eilen käydyn keskustelun jälkeen evästyksiksi mainitsivat, olisi joko Kalevalaisten Naisten toimesta tai muuten koetettava saada näitä aiheita entistä enemmän valmiiksi dramatisoituina koulujen ohjelmakirjastoihin. Kalevalaista kuorolausuntaa on koetettava niinkään tehostaa.

Yliopettaja Saarimaa mainitsi eilisessä esityksessään: »Opetustyön tulee olla sivistävää.» Juuri Kalevala on avain monipuoliseen hengen avartamiseen. Kun se on pystynyt innoittamaan suurimmat luovat taiteilijakykymme valtaviin saavutuksiin, se kykenee johdattamaan nuorisomme kansallisen voiman lähteille ja antamaan sille uskoa kansamme kykyyn ponnistaa omalta pohjaltansa eteenpäin. Tämän vuoksi meidän opettajain on tehtävä kaikkemme Kalevalan opetuksen elävöittämiseksi, niin että puhe Kalevalan tappavasta koulukäsittelystä vihdoinkin lakkaa.

Aimo Turunen.